

EGYENLŐSÉG.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, IV. Károly-körút 20.

hová minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.

SZERKESZTI

BOGDÁNYI MÓR

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.
Félévre 4 "
Negyedévre 2 "

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Azon t. előfizetők számára, kiknek előfizetésük f. évi szeptember hó elsején lejár, lapunk e heti számához postautalványokat mellékelünk, azon kérelemmel, hogy megrendeléseiket e héten megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.

Félévre 4 "

Negyedévre 2 "

Az előfizetési pénzek a kiadóhivatalba (IV. ker., Károly-körút 20. sz. küldendők.)

A kiadóhivatal.

A lutheránusok és az antiszemizmus.

Egyházunknak a legtisztább szeretet és a jogegyenlőség alapján kell állnia, ennek és a felvilágosodásnak az általunk vezetett nép között való terjesztése által lehetünk csak képesek a békét az egyházban és a különböző ajku és vallásu honpolgárok közt fenntartani. Így szavunkat fel kell emelni különösen akkor, mikor a testvéri és felebaráti szeretet megtámadva látszik és utalni kerületi utasításainkra, melyek törvény erejével bírnak és azt tartalmazzák: „hogy a tanítás a szentírással egyenlő legyen és a hívek más hitfelekezetűekkel béke, keresztényi szeretet és egyetértésben éljenek.”
Fabinyi Teofil.

A hét eseménye az ágostai bányakerület egyházgyűlése. A magyar reformált egyházak szuperintendencziális gyűlése minden időben felkelté az egész nemzet figyelmét, mert minden gyűlés azt igazolta, hogy az emberi jogok harcában a szó, a lelkiismeret, a nemzet szabadságáért a reformált egyházak elől mennek, zászlót tartanak. A magyar reformált egyházak voltak azok, melyek lehetővé tették azt, hogy a szabadság, testvériség és egyenlőség egykor nem pusztá szavak voltak Magyarországon, hanem tények, a miknek az elpusztításán törekednek most egyesek.

Ez egyházaknak története hosszú, hosszú időközön át szintén csak szenvedéstörténet volt. Nehéz, keserű, de végre is győzelmes harcot kellett vívniük oly jogért, mely elidegeníthetlen joga minden egyesnek, a lelkiismeret szabadságának jogáért és így csak nagyon természetes, hogy ha e harc győzői akkor is, midőn e harcot más kénytelen megvívni, az elnyomott, az üldözött lelkiismereti szabadság érdekében emel szót, ha zászlójához hú marad, ha történeti tradícióinak tiszteletét minden alkalommal kimutatja.

Ismerik olvasóink a bányakerületi egyházgyűlés megnyitójának történetét és felesleges volna az

ismételniük. Csak azt emeljük ki, hogy a megnyitó beszédnek ide vonatkozó része, melyet fent közöltünk, nem egyedül Fabinyi Teofil elnök inspirációjának eredménye, hanem a megnyitást megelőző bizalmas értekezleten nyilvánult óhajtás következménye volt. És ha meglepéssel, megnyugvással vesszük tudomásul, hogy a vallásfelekezetek közti egyetértés és béke érdekében, a minnek folytonos zavarásán ma, a felvilágosodottság századában oly sokan küzdenek, oly kiváló helyről, oly nyamatékkal történt nyilatkozat, mégis nem szabad elmulasztanunk e jelenségre megjegyzéseinket elmondani.

Nem oly nagyon régen történt, alig husz és néhány éve, hogy a reformált egyházaknak még nagy küzdelmük volt; mikor a hirhedt Thun-féle pátens ellen ugyancsak az egyházkerületi gyűlésen a hatalom ellenében foglaltak állást, mert a hatalom fenyegette a lelkiismereti szabadságot. A reformált egyházaknak ez volt utolsó küzdelmük saját vallásuk, saját szabadságuk érdekében. Azóta nagyot változott az idő. Nemcsak törvénnyel és törvényes intézményekkel biztosították a szabadságjogait, de e törvények és törvényes intézmények végrehajtásával megbízott államhatalom élén ugyanaz a férfiú áll, a ki a reformált egyházak e legutóbbi harcában szerezte meg a vezérszerepet. Tisza Kálmán politikai karrierjének alapja a protestánsok szabadságharcza a Thun pátens ellen. E körülménynek teljes biztosítékot kell szolgáltatni arra, hogy az államhatalom többé nem fog a reakció, a sötétség, a bigottság szolgálatára állani, hogy az államhatalom többé a törvényben megállapított jogokon felül nem fog egy vallásfelekezet lelkiismereti szabadsága ellen sem akár maga harcolni, akár harcot megengedni. És mégis! Nemcsak örülnünk kell, hogy a most lefolyt szuperintendencziális gyűlés régi nemes tradícióihoz hiven, Magyarországon minden részébe elterjedő szavát felemelte az utóbbi idők gyászos irányzata ellen, hanem be kell azt is ismernünk, hogy erre a felszólalásra szükség volt.

Ki indította meg újra a háborút az emberi jogok legdrágábbja és legszebbje ellen? Ki idézte fel újra a középkor sötét exclusiv gyűlöletét? A mob, a csöcselék. Nem az államhatalom többé, hanem a tudatlanság, a tudatlanságában szellemi proletárok által elvakított, félrevezetett nép, az a nép, mely a szabadság áldásaiban épp úgy részesül, mint a felvilágosodott. — És mi ellen idézte fel? A zsidóság ellen, mely a nép szenvedéseit a néppel együtt végig szenvedte hűségesen, a melyre az elnyomatás és a láncz terhei

mindig súlyosabban nehezdedtek. mint a nép többi részére, és a melynek soha eszébe nem jutott irgylakodni, áskálódni azok ellen, kik kevesebbet szenvedtek, mint ő. És miért? Oh, ha erre legalább maguk a vezetők, az izgatók felelni tudnának.

Az államhatalom lassan határozza el magát, mert a kormányok önzők és spekulálnak. Csak akkor lépnek közbe, mikor e gyűlölség az államot is veszélyezteti.

A szabadságnak, a lelkiismeretnek mégis elegendő erővel kell bírnia, hogy ezt az ellenséget is legyőzze, csak hogy az elősorolt, fájdalmas, tagadhatlan körülményekkel szemben az e harcban használandó fegyvereknek is sokkal intenzívebbeknek, kiterjedtebbeknek kell lenniök, mint a minőket a protestantizmus az ő legnagyobb küzdelmeiben is kénytelen volt használni. Az antiszemitizmus veszedelmes törekvései ellen egyesülnie kell mindnyájunknak: az államnak, polgárnak, hitfelekezetnek és felvilágosodottnak, mert csak úgy remélhetjük a teljes győzelmet, ha az egész vonalon minden egyes faktor közreműködik.

A protestáns vallás közreműködését bizonyossá teszi annak multja és az egyházgyűlési szózat. A mult tradíciói kétségtelenné tették ezt előre is, a protestantizmus nem tagadhatja meg magát különösen akkor, mikor oly harczról van szó, a melyből túlbőven jutott ki az ő osztályrésze. Az egyházgyűlési szózat azonban a legszükségesebb és legalkalmasabb eszköz volt arra, hogy az érzet, mely a vallásban, annak minden követőjében meg volt, egyszerre és határozottan érvényre emelkedjék, nehogy a köznapi élet közönséges küzdelmeiben eredmény nélkül csak lappangjon. A leghatalmasabb eszköz arra, hogy az eredményt biztosítsa, mert e szó nemcsak elhat az ország minden zugába, hanem mindenütt, a hol meghallották, elmélkedésre késztet és megszívelésre talál.

A protestantizmusnak érdemeit a lelkiismereti szabadság körül nem a mi hivatásunk méltatni.

Méltatja azt a legnagyobb mester, a történelem. Mi nem elismerést fejezünk ki az ev. egyházgyűlés iránt, hanem köszönetet nyilvánítnak neki, hogy az emberiség érdekeit nemcsak akkor képviseli, érdekében nemcsak akkor működik közre, a mikor kizárólag az ő érdekei forognak fenn, hanem akkor is, midőn egyáltalán a bárhonnán veszélyeztetett lelkiismereti szabadság forog szóban. Az egyházgyűlés méltó volt a protestantizmus multjához, érdemei szaporodtak és mi hálásak vagyunk érte.

Dr. G,

Zsidó felekezetű gymnasium.

Beállott az ősz; kezdődik a tanév és már a legközelebbi napokban megújul a harcz a középiskolákba való beiratásoknál. Aggodalmasan néz elébe sok szülő a felvételnél; a rekriminációk, visszautasítások hosszú sora visszhangra talál a sajtóban és minden évben szemtanúi vagyunk oly jeleneteknek, melyek az iskola szentélyét épűgy, mint a polgár méltóságát megsértik és lealazzák. Az oka ennek, hogy a fővárosi iskolák száma nincs arányban a fővárosi lakosság és az iskoláztató ifjúság rohamos szaporodásával.

Minden évben tapasztaljuk ezt és mégis összekulcsolt kezekkel várjuk e baj orvoslását az államtól s a kormánytól. Az a körülmény, hogy a felvételnél visszautasított gyermekek többnyire zsidó felekezetűek, kötelességünké teszi, hogy mi is foglalkozzunk e jelenséggel. Első sorban kérdezzük: Mi az oka, hogy a felekezetünkhöz tartozó tanulók középiskolákba való beiratásuknál annyi nehézségre akadnak?

Ha a közoktatásügyi viszonyokat fővárosunkban közelebbről nézzük, akkor azt fogjuk találni, hogy ez a sajnos tény nem az illető tanintézetek antiszemita szellemétől indul ki. Tiszta állami középiskola, illetőleg gymnasium csak egy van; a többi mint felekezeti. Tudjuk, hogy az evangélikus gymnasiumban a zsidó felekezetű tanulók száma még felülhaladja az evangélikus felekezetűek számát, a többi intézetben is zsidók

TÁRCZA.

Az olaszországi zsidók.

— Az „Egyenlőség” tárczája. —

1880-ban dr. Güdemann Bécsben egy kitűnő művet tett közzé ezen czímmel: »A zsidó cultura és neveléstörténete Francia- és Németországban« a 10—14. században. Ezt követé a nem rég megjelent második kötet ily czímmel: »A zsidó nevelés és cultura története Olaszországban a középkor folyamán«. Hogy az olvasó ez utóbbi mű kitűnőségéről tiszta képet nyerhessen, idézzük a szerzőnek kitűnő előszavát, mely szűk keretben művének rövid tartalmát foglalja magában. Az előszó így hangzik:

Olaszországban a zsidók már az ókorban laktak. A kereszténység előtti kor nevezetes autorjai beszélnek nagy számokról és befolyásokról Rómában. Azon időpont, midőn a zsidók a világvárosba szivárogtak, épp oly kevésbé határozható meg, mint az út és mód, a melyen oda kerültek. Időszámításunk első századaiban a zsidók már Olaszországban nagyobb területet foglalának el. Rómában, Nápoly tartományban és alsó Itáliában zsidó sirratokat találtak, a melyek görög és latin, vagy mindkét nyelv keverékéből állottak. A héber nyelv majdnem egészen hiányzik. Ebből a körülményből kiviláglik, hogy Olaszország akkori zsidó lakossága az ország nyelvét tökéletesen bírta, és nem irtóztak vele a szentélyekben is élni.

Igy szolgáltat bizonyítékot a halál tanyája az élet

egy nevezetes eseményéről. Később az olasz zsidók a törvényekben és történeti tudósításokban már gyakrabban említettnek. Honorius, a nyugatrómai császár egy decretumából, a mely 398 ból való, kitűnik, hogy Apuliában és Calabriában ezen időben sok zsidó lakott. Nápolyban a zsidók a város ostromlásakor (1536.) kitüntették magukat hazafias áldozatkészségük és bátorságuk által, a miért is egy egykoru író dicsérettel emlékszik meg róluk. Georgius pápa leveleiben (590—604.) kimerítő értekezés tárgyat képezik. Eme correspondenzia felhossa, hogy Nápoly területén és Felső-Itáliában. Sardiában, Siciliában és sok más helyen zsidó községek léteztek. A későbbi századokban zsidó községek Itália majdnem minden nevezetes helységekben találhatók.

Itáliát büszkévé teheti az az öntudat, hogy a zsidókat sosem taszította oly balsorsba, mint a nyugat más államai. Nem mintha hitrokonaink itt a szenvedések poharából nem ittak volna, de legalább tervszerű, folytonos üldözésnek nem voltak alávetve. Helyesen jegyezték meg, hogy Itália az egyedüli ország, mely nagymérvű zsidó üldözést nem ismer. Más oldalról meg helyesen jegyzék meg, hogy az olasz városok törvényei vagy épen nem, vagy jóákarólag szólnak a zsidóról. Tényleg sok statutumot lapozhat át az ember, melyekben Itália igen gazdag, a nélkül, hogy egyet is lehetne találni, mely a zsidókkal foglalkozik. Ez a törvénykutatóra rosszul hat, de annal jobban az emberbarátra, mert már az is jó bánásmódról tanuskodik, hogy a zsidókról hallgatnak.

nagy számban vannak. Ha most a felekezeti alaptól fenntartott intézetek első sorban hitsorsosaiknak kedveznek a felvételnél, mi abban semmit sem találunk, a mi antiszemitizmusra vallana. Nem az illető intézetek igazgatóit, hanem a közoktatási kormányt illeti a vád, hogy semmit sem tesz arra nézve, hogy a magyar zsidóság abba a helyzetbe jussön, hogy egy zsidó felekezeti középiskolát felállíthasson. Eleinte igaz, maguk hitrokonaink ellenezték e tervet, mert nem akarták a separatizmus szellemét feléleszteni, de a mivelődési fejlődés és avval a közoktatásügyi politika egy néhány év óta nagy változásokon ment keresztül. Egyrészt beköszöntött a felekezeti intézetek szervezete s az államtól követelt és igényelt egység aerája, másrészt pedig belülről újabb életre ébredt a felekezeti érdekek óvása és megőrzése. Csak felekezetünk tesz kivételt ebben e tekintetben, az úgynevezett separatizmus bátortalan indoka miatt. Egy néhány évvel ezelőtt arról volt szó, hogy a budapesti zsidó hitközség illetékes körei egy izraelita felekezeti középiskola felállítását szükségesnek tartják. Voltak, kik ellene és voltak, ki mellette nyilatkoztak. Egyesség nem jöhetett létre, mert hiányzott egy olyan férfiú döntő ítélete, aki vezérszerepre van hivatva magyar hitrokonai közt.

Az utóbbi időben W a h r m a n Mór, kinek vezérszereplésre való hivatását senki közülünk kétségbe nem vonhatja, több időt szentel felekezetének kulturális haladása körül és mint a legnagyobb magyar zsidó hitközség elnöke, valóban dicséretes buzgalmat fejt ki a zsidó magyarok felekezeti érdekében. Célzerű volna tehát most ujonnan felvenni az évekkal ezelőtt elejtett tervet és tekintettel az uralkodó társadalmi áramlatra, ismét tárgyalás alá venni a zsidó felekezeti gymnasium felállításának eszméjét. Tudjuk, hogy vannak mai nap is sok ellenzői a tervnek azok körében is, kik a tanügy terén imponáló szakavatottsággal bírnak. Ezek közt említjük első sorban G o l d z i e h e r hitközségi titkárt, a ki határozottan ellenzi a zsidó felekezeti középiskola létesítését. Mi okból, nem tudjuk, de nem is kutatjuk. Mi csak sajnáljuk ezt, már csak azért is, mert ismerünk többeket, kik Goldzieher úr által kapacitáltatták magukat. Felhozhatnánk ugyan, hogy

egy nem kevésbé derék szakférfiú, K á r m á n tanár ellenkező nézetet vall, de miután mi nem egyes emberek, hanem a magyar zsidóság kívánalmait akarjuk tolmácsolni célszerűbbnek tartjuk az egyesek nézeteinek mellőzésével egyenesen arra utalni, hogy egy zsidó felekezeti gymnasium felállítása egyik legforóbb kívánsága a magyar zsidóságnak.

Ami a separatizmustól való bárgyú félelmet illeti, az talán szétoszlik, ha felemlítjük, hogy hát hiszen a zsidó felekezeti középiskola portái nyitva állandnak minden más felekezet tanulói előtt is és hogy alapos kilátás van, főleg, ha ez intézet jó hírnévnek örvend, hogy ép úgy fogják látogatni más felekezetűek, mint jelenleg mi látogatjuk a mások felekezeti iskoláit. A különbség csak az leend, hogy gyermekeinket nemcsak túrni fogják ottan, hanem otthonosnak fogják ott érezni magukat és meg leszünk mentve attól, hogy a Ghetto szégyenbélyege már a zsenge ifjú tanuló homlokára süttessék. És még egy körülmény az, melyet az izr. felekezet vezérlő férfiai figyelmébe ajánlani akarunk. Sok tehetséges, szorgalmas, a tudomány iránti tiszta lelkesedéstől eltelt fiatal tanár, életfeladata teljesítése lehetőségétől meg van fosztva, ha felekezeti tanintézetet felállítani nem fogunk. Ezeket a szegény zsidó tanárokat a közszellem fosztotta meg pályájuk folytatásától, mert mindenki tudja, hogy mivel felel Trefort úr zsidó felekezeti tanárnak, mikor egy megüresedett tanári állomásra pályázik. Ismerünk igen tehetséges, nagy képzettségű és komoly törekvésű fiatal zsidó tanárokat, kik minden tanintézetnek diszére válnának és a kik csupán azért, mert zsidók, nem képesek alkalmazást nyerni s így vagy külföldre kénytelenek menni, hol jövőt keresnek, vagy átérnek és így felekezetet cserélnek, ami nemcsak őket magukat a legnagyobb elkeseredéssel tölti el a fenálló társadalmi állapotok iránt, de a közerkölcsök hanyatlását is nagyban elősegíti.

Nagy átalakulások szüksége előtt állunk, mutassuk meg, hogy tudunk magunkon segíteni. *Egy tanár.*

A zsidók jobb állapotának okai Olaszországban könnyen feltalálhatók. A középkorban Itália sok kisebb területre oszlott, melyek gyakran ellenségesen álltak egymással szemközt. Ez a körülmény a zsidók javára volt. Ha egyik város elüzte őket, a másik megnyitá kapuit. Majd meggondolta a város is, a szerint, a mint féltékenység, haszonlesés tanácsolta neki, és a zsidókat falai közé visszafogadta. Másik oka abban rejlik, hogy a pápáság — legalább a 15. századig — nem törte azon a fejét, hogy mikép izgathatnak fel a népet a zsidók ellen? S ha valóban találkozott egy papi izgató, akkor beszédét a nép gúnykaczaja tulhangozta. Olaszország, jóllehet a kathedegyház székhelye, nem tünteté ki magát valami különös egyháziasság által, és a papi befolyás iránt mindig igen érzéketlennek mutatkozott. Eme tapasztalatot szerzé a X. században a lüttichi származásu v e r o n a i püspök, R a t h e r i u s is, a ki azt találja, hogy »megérdemelné a kutatást, hogy mikép lehetséges, miszerint minden nép közt, mely a keresztelés által újra születik, leginkább az olasz az, mely az egyház parancsolatait átlépi és a pápáságot megveti?« Ezt a tényt egy püspök vallá be, és a zsidóknak nem volt okuk e tény fölött szomorkodni. Jobblétük egy másik oka a nemzeti írók magatartása. A novellairódalom, mely a szerzeteseket, a bíbornokokat, de még a pápát sem kiméli, csak néha említi a zsidókat és akkor is gyűlölség nélkül. Izgató költeményektől, minők R e g e n b o g e n német költő nevéhez fűződnek, az olasz jobb ízlés kimélte meg a zsidókat. Végre sokat nyom az is, hogy a kereskedelem, a gyűlölség és irigy-

ség eme forrása, Olaszországban nem csupán a zsidók kezében volt. A keresztények ép oly szorgalmas kereskedők voltak, mint a zsidók. Uzorában felülmúlták a zsidókat. Olaszországban mindenki uzorát üzött mindennel. A zsidók eredeti letelepedése Olaszországban és viszonyaik stabilitása a lokális sajátosság bélyegét nyomták reájuk.

Azt mondják »a zsidó mindenütt zsidó«, és ezzel hazafiatlan kosmopolitizmussal akarják vádolni. Ez egyike ama közhelyeknek, hol bolondság és tudatlanság karöltve letelepednek. Emez alaptalan állítás, bár százszor megczáfolták, mindig újból és újból feltűnik, mintha bizony egy hazugság az ódsóság és folytonos hangoztatás által igaznak volna feltűntethető. Ha végre valahára odajut az emberiség, hogy a zsidókat előítélet-és szenvedélytől szabadon fogja tanulmányozhatni és a zsidókat legalább is úgy fogják ismerni, mint most az északi polust, csak akkor fogják végre átlátni, hogy nincs valami nevetségesebb, mint ama »komoly emberek által komolyan hirdettet« állítás.

Addig is eme kis ismertetésből is meg lehet győződni annak az állításnak alaptalanságáról. Hasonlítsuk csak össze II. Frigyes, I. Róbert és nápolyi I. Károly zsidó udvari tudósait, német hit és kortársaikkal. Azoknál sokoldalú műveltség, udvarias modor, tolerancia — ezeknél egyoldalúság, durvaság, türelmetlenség. A m a z o k o l a s z o k, e z e k n é m e t e k. Olaszországban ép úgy gunyolódtak a zsidók tudatlan nyugati hitsorsosaik felett, mint a keresztények az ottani keresztények felett. A rómaiak a franczi-

Felekezeti ügyek.

Alább közöljük az 1868-iki izr. kongresszus szentesített határozatainak azt a részét, melyből mindenki meggyőződhetik, mily hátrányos magukra a hitközségekre is az a közöny, mely ezen határozatok végrehajtása körül tapasztalható.

Van a magyar zsidóságnak körülbelül két milliónyi pénzalapja, melynek jövedelmét törvényes rendelet folytán kulturális célokra kellene fordítani, és mi történik? Ez óriási vagyon hova fordítását a legmélyebb homály fedi, senki sem tudja, mit csinálnak vele, ki kezeli, mennyit jövedelmez, kihez kell segélyért fordulni stb.

A helyett, hogy számot adna az izr. közp. iroda a minden három évben összeülendő zsidó egyetemnek a pénzek kiadásáról és arról, hogy e rengeteg összeget mennyiben fordították a törvényesen előirt célokra, még csak eszébe sem jut senkinek az egyetemes gyűlésre gondolni is. A kultuszminiszterium tudja jól, hogy ez törvénytelen és hogy ezt az „alamuszi“ rendszert egy felekezet sem tűrné el, de a zsidókkal ő mer paczkázni, nekik hallgatni muszáj még akkor is, ha szentesített törvények megsértéséről van szó. A zsidónak királyi kézírással biztosított jogait sem szabad érvényesíteni, ha ez az érvényesítés a kultuszminiszterium saját külön intenczióinak meg nem felel.

Valóban, kétségbe kellene esnünk felekezeti ügyeink sorsa felett, ha minden Trefort urtól függne. Szerencsére azonban van Magyarországon egy tényező, mely erősebb egy miniszter szeszélyénél, és ez a tényező a közvélemény.

Mi addig fogjuk felvilágosítani a zsidó felekezeti ügyekben teljesen járatlan politikai köröket, míg szavunk a törvényhozás termeibe nem tör utat magának. Ott aztán majd felvilágosít bennünket Trefort ur, hogy ő miért szereti olyan alaposan ignorálni ama kongresszus határozatát, mely dicső előde egyik legnevezetesebb műve volt és hogy

ákat »bolondoknak, parasztosoknak és oly tanulatlanoknak tartották, mint az oktalan állatok«. Chiusi Benedek barát a francziák miveltségi fokát igen alacsonynak, míg ellenben a lombardiaiakat oly magasnak mondja, hogy e tartomány az ország bölcseségének kutforrása. Patri czia Németországról azt beszéli, hogy ott még tintát sem használhatott. Ép ily ítéletet mondanak Hillel b. Samuel és Lerachja b. Isák a francia és német zsidókról. A könnyelmű, frivol Immanuel csak Itáliában írhatta dalait; de viszont csak Németország szülhette a mély lelkületű és gondolkozású Juda Chassidot. Eme localis különbözetek a vallásos érületben is nyilvánulnak. Luzatto, S. Dama azt a megjegyzést tette: »Az olasz zsidóság mindig ó-hitű és mégis mindig felvilágosodott volt. Ez a látszólagos paradoxon egészen helyes és magyarázatát az olasz kereszténységben leli, a mely szintén látszatra ó-hitű lelkében felvilágosodott volt. A németek ellenben vallás tekintetében is conservatívek. Szóval: A zsidók nem mindenütt csakis zsidók, és az Olaszországban lakók különböznek a Németországban lakóktól úgy, mint az olaszok a németektől.

Sajátságosak, mint az élet és gondolkozásmódban, az olasz zsidók a tudományban is. Eredetiségre nem tartanak igényt, irodalmi műveik, a mi összértéküket illeti, a spanyol és francia zsidók művei mögött messze maradnak. Egy olasz író sem nevezhető meg, ki a középkor folyamán sarkkövet rakott volna a kultúra ama templomába, melyet zsidók emeltek. Mégis az olasz zsidók, mind

miért ellenez ő újabb egyetemes gyűlést, mely rendet csináljon az össze-vissza kuszált zsidófelekezeti ügyekben.

Egyelőre nem mondunk többet. Ide iktatjuk az illető kongresszusi határozatokat, hogy mindenki maga képezzen magának ítéletet ama eljárás felett, melyet az eme határozatok végrehajtásával megbízott körök a zsidó magyarokkal szemben elkövetnek.

*

Az 1868-iki egyetemes gyűlés által hozott szentesített határozatok az országos izr. iskolai pénzalap hova fordítása tárgyában.

1. §.

Az országos iskolai pénzalap jövedelme kizárólag magyar zsidó népnevelési célokra fordítandó.

2. §.

A jövedelem első sorban azon intézetek és célokra fordítandó, melyek a magyar és erdélyhoni összes zsidóság hitfelekezeti kiképzésére hivatvák, és pedig a következő sorrendben:

a) rabbi-képző iskola;

b) tanító-képezdek;

c) a középtanodákban nyújtandó hitoktatás és az iskolai szabályzat értelmében az országos izr. tanító nyugdíjalap évenkénti gyarapítására;

d) hitfelekezeti tankönyvek kiadásának előmozdítására, mindenkor a magyar fordításnak tekintetbe vételével,

3. §.

A még aztán fenmaradó jövedelem:

a) szegényebb hitközségek hitfelekezeti iskoláinak segélyezésére;

b) netáni ösztöndíjak alapítására fordítandó.

4. §.

Az iskolai pénzalap jövedelme a 2. §-ban érintett intézetek egymásutáni életbeléptetésére azon arányban fordítandó, a mely arányban az folyóvá lesz és gyarapodik.

5. §.

A m. kormány által már engedélyezett segélyezések az illető községeknek az engedélyezés tartama alatt kifizetendők. Ezután segélyezések olyképp történnek, hogy a kerületi képviselők veszik át a kerületbeli községek segélyezés iránti folyamodványait, azok iránt megvizsgálás

a zsidó, mind az általános tudományos kultúra terén becsületesen helyt állottak. A műveikből hiányzó eredetiséget a sokoldalúság pótolja, bár sehol sem játszanak vezérszerepet, mindenütt becsületesen helyt állnak. A Spanyolországból hozzájuk szivárgott eszméket szerencsésen feldolgozták, az ott kezdeteket ügyesen és némi eredetiséggel tovább fejlesztették. Főérdemük azonban ama közvetítő működés, melyet a tudomány érdekében kifejtettek. Miként Olaszország a középkorban a világkereskedést közvetíté, úgy képezé — és ez kiválólag az ottani zsidóknak köszönhető — a kelet irodalmi termékeinek kikötőjét is, a mely aztán innen az egész nyugaton elterjedt. A híres ind-arab mesegyűjtemény Kalila we Dimma, és ama nagy orvosi mű el-Ha'vi — hogy csak ezt a kettőt, a kulturára igen fontos könyvet említsük, — az olasz zsidók közvetítésével terjedt el Európa többi részében. Európai hitsorsosaikra nézve pedig azáltal birtak jelentőséggel, hogy a babiloni és éjszak-afrikai iskolákkal összekötésbe hozták. A zsidó tudomány eme székhelyeiből fontos tradíciók, hírek, melyek a törvénytudomány és történelemre vonatkoztak, szivárogtak az olasz zsidók közé, kik aztán a többi zsidóval közölték e fontos ismereteket. Eme közvetítő szerepnél fogva rész jut az olasz zsidóknak ama dicsőségből is, melyet a spanyol zsidók a középkori cultura emelése által kivívtak. Itália és Spanyolország ama két közvetítő, amely áthozá a kelet fényét akkor, midőn Európát szellemi sötétség fődé. Másrészt azonban mégis van különbség az olasz és spanyol zsidók közt, és az ismét localis sajátá-

után véleményt adnak, melyeknek alapján az egybegyűlt kerületi elnökök javaslatainak tekintetbe vételével az egyetemes gyűlés határoz.

*

Ezekből a szakaszokból egyetlen egyet sem teljesítenek úgy, a miként kellene és nincs forum, mely a mulasztásokért valakit felelősségre vonhatna. Így állunk.

—b.

„Mit tanuljunk?”

— Észrevételek az „Egyenlőség” ilyen című cikkére. —

Szerző ur a zsidó ifjak által választható életpályák közül a kereskedelmi és a katonai pályát tünteti ki, mint olyanokat, melyeken az ifjak előhaladása idegen elemek befolyása által nem gátolható, szóval a melyen az előmenetel az annyira elterjedt és már ragályossá vált protektiótól nem függ. Különösen kiemeli cikkíró ur a katonai pályát, melyen gazdag és szegény egyaránt értékesítheti igyekezettel párosult tehetségét. Kiemeli továbbá azon előnyöket, melyek e tekintélyvel párosult pályán — már a magasztos hivatásból kifolyólag is — a magyar társadalomban való állástoglalásra nézve oly kedvezően kecsegtetnek. Szóval, e cikk által serkentetik a szülő gyermekét katonai pályára terelni.

Ez mind igen szép és nemes dolog, de nézzük, miként van az a gyakorlati életben?

Ismeretes, hogy a zsidóság közép- és alsóbb osztálya gyermekében a kereskedői pálya iránti előszeretettel, vonzalmat és hajlamot már kisded korában igyekszik beleoltani, hogy a megélhetés gondjaitól menten egy biztos, zavartalan, senkitől sem függő, s ha gyakran farasztó is, de mindamelllett eléggé jövedelmező üzleti routint sajátítson el. A nevelés tehát kizárólag egyoldalú s teljesen ellentétben áll oly neveléssel, mely a katonai pályán való haladásra nézve elmaradhatlan fokellék, mert a katonai pálya nem biztosít senkinek arra módot és alkalmat, hogy függetlenül, kénye-kedve szerint éljen.

Ezt tudva, a zsidó szülők nem igen igyekeztek gyermekeiket ezen pályára terelni, meg nem gondolva azt, hogy épen a katonaságnál való rendszeres neveléssel a szülők bűnös mulasztása lesz pótolva. A katonai neveléssel és oktatással a haladás ösvényére terelve, kivetkeztek az ifju azon atmoszférából, a hol csak tünni tanult és felébred benne az ő emberi és polgári jelentőségének öntudata. Valjon ki nem hasonlított össze egy két zsidó ifjut, kiknek egyike kiszolgált katona? s valjon ki nem észlelte utóbbinál mindazon szép, nemes és hasznos tulaj-

gokban gyökerezik. Míg a spanyol zsidó magán hordja az arab cultura bélyegét, az olaszok első képviselői a nyugati culturának európai hitsorsosai között, mert ennek keletkezési helye Itália. Olaszország kolostorjaiban és könyvtáraiban fel vannak halmozva a tudomány kincsei. Itt lappangott, mintegy a hamu között eltemetve, a klasszicizmus szikrája, mely az újkorban fényes lángba gyűlt ki és megtöré a százados sötétséget. Az olasz zsidóság létkérdése annyira összeforrt Olaszország létkérdésével, hogy egy közmondás Olaszország szerencsésjétől teszi függővé zsidó lakosai szerencsésjét.

Ez a körülmény is elegendő, hogy a hazafiatalan kosmopolitismusról szóló állítást megczáfoljuk.

A történelem tanítja, hogy az olaszországi zsidók culturtörékvései az olaszokétól egyáltalában el nem választhatók. Sőt ellenkezőleg: nagyon sokáig egyedül a zsidók voltak egyedüli zászlóvivői az olasz culturának, most pedig vitetnek általa. Az egész középkor folyamán, melyet már többé nem tekintenek a megállapodás korának, egy fokozatos, az általános culturával párhuzamban haladó izgás-mozgás mutatkozik az olasz zsidók közt, úgy, hogy az újabb kor culturájának templomában ők foglalának legelőször helyet hitsorsosaink közt. A humanismus kora az olasz zsidókat már a situáció magaslatán találta.

Aliquis.

donságokat és ismereteket, melyekről előbbinek fogalma sincsen?

És mégis azt tapasztaljuk, hogy az a zsidó szülő határozza el magát erre, ki a műveltség és felvilágosodottság azon fokán áll, a melyen a mai viszonyok közötti helyzetét a társadalomban felfogni, magát ahhoz tartani, gyermekében a modern nevelés által a szép, jó és nemes iránti hajlamot beplántálni gyermekeiről mulhatalan kötelességének ismeri.

De hol vezet azon út, melyen e dicsőség kapujához jutunk? Mint tudjuk, a cs. és kir. sorhadnál a katonai kincstár által különféle katonai reáliskolák, gyalog, lovas, tüzér, utász, műszaki stb. hadapród-iskolák vannak meghatározott számú növendékekkel, kik egy a katonai, mint a közmüvelődési tantárgyakban, nyelvekben stb. alapos kiképzést nyerve, mint hadapródok, illetve a jelesebbek közvetlen mint tiszték kilépve, reményteljes pályájukat fiatal — alig 20 éves korban megkezdik. Ki ne gyönyörködne e növendékek életrevaló magatartásuk, modoruk és elért képzettségük fölött s mégis, — sajnos — de úgy van, hogy bizony zsidó ifju csak nagy ritkán, elvétve 1-1 fordul elő közöttük — s miért?

Mert eddig idegen volt e pálya a zsidó előtt, ki vagy teljesen ki volt zárva, vagy ha katonai kötelekbe felvették is arra volt kárhóztatva, hogy mint közlegény szolgáljon, kilátás nélkül a tisztí bojtra.

Most azonban, midőn minden polgár a legnagyobb katonai méltóságokat is elnyerheti, ha azokra érdemeket szerez, most utat-módot és alkalmat kell teremteni a zsidó szülőknek is, hogy gyermekeiket katonának neveltethesse.

A felekezeti ügyek vezetésére hivatott kerületi elnökök gyűlése közeledjék oda, hogy a katonai pályán nyitva legyen az út a zsidó ifjak előtt. Tanulmányozni kell az egyes katonai intézetek szabályrendeleteit s a netán felmerülő akadályok legyőzésére kell törekedni.

A többek között csak egyet akarok felemlíteni, mint hazai katonai szakiskolát a m. kir. honvédség i Ludovika-akadémiát, mely mint tudjuk, az 1883/4. évben megjelent és minden könyvkereskedésben megszerzhető szabálytervezettel új alapra fektettetett.

E tanintézetbe 14-től 16-ik életkort elért, legalább 4 gymn. vagy főreál osztályt jó sikerrel végzett, ép, egészséges ifjak vétetnek fel, kik vagy teljesen díjmentesen, vagy 300 frt évi fél díj, vagy 600 frt egész díj fizetése mellett a katonai pályára 4 éven át kiképeztetvén, 19—20 éves korban mint hadapródok és rövid időn át mint tiszték hivatvák szerepelni.

A folyó 1884. ében 60, jövőre 120 és így 4 év elteltével 240 növendék fogja diszét és reményét kepezni a már eddig is oly óriási haladást mutatott honvédségnek. Az idén kiképzett első éves 60 növendék között, mint biztosan állithatom, egy zsidó ifju sincs, és miért? Hát bizony csak azért, mert a 60 növendék helyei mind vagy egyes családok, magánosok, vagy városi, megyei testületek alapítványai, vagy pedig a m. kir. honvédségi Ludovika-akadémia ingyenes alapítványai.

A családi alapítványokra az egyes családok saját gyermekeiket helyezik, s egész jogosan, városok, megyék vagy az akadémiai ingyenes helyeket tényleges szolgálatban álló honvédtisztek gyermekeivel töltik be, s ezt is jogosan.

Hogyan juthat tehát egy zsidó ifju ez alapítványok egyikére, midőn sem egyes zsidó családnak, sem a magyarországi zsidóságnak, mint testületnek, ily alapítványa nincs, annak fentartására nem adózik.

Ily körülmények között el van torlaszolva előttünk az út, hogy gyermekeinket, ha fokozott anyagi és szellemi tehetséggel bírnak is, ez intézetbe felvétethessük s így a katonai pályát csak álom gyanánt tekinthetjük mindaddig, míg akár az izr. országos iskolai alapból, akár közadakozás útján, ha tovább nem megyek is — legalább ezen intézetben minimum 4 alapítvány nem alkotatik, nem bálnom, a bpesti hitközség vagy más alapító czimen, hogy akár zsidóárvaházból, akár más intézetből kikerült zsidó ifjak közül legalább évenként 1 tisztképezthessék ki.

A kerületi elnökök gyűlésein tehát e kérdés feltevése és megvitatása úgy magunk, mint hazánk iránti kötelesség, melynek halogatása és mulasztása a zsidóságot kötelességsértésről vadolni mindig meg fogja engedni. Biztos reményünk lehet, hogy a zsidóság rövid pár hó alatt a legnagyobb áldozatkészséggel fog e nemes, magasztos és

különösen reánk oly felette előnyös cél elérésére törekedni s filléreit bőkezűen a közjónak szentelni.

Csak tenni kell s akkor nem panaszkodhatunk, hogy nem ehetünk sült galambot, mert nem repül a szájunkba.

Buly, 1884. aug. hóban

Dr. Braun Fülöp.

Antiszemiták maguk közt.

Csend van az egész vonalon. Azt mondják, hogy az antiszemitizmus méregfogai megtompultak, hogy a gyűlöletes izgatás a választások alatt kitombolta magát, és hogy most már alig volna nyoma az antiszemita hecznek, ha részeg legények és pajkos suszterinasok, no meg néhány józan gentry gyerek a zikzzené-zakzzené nótáját nem énekelnék vagy a cigányok által el nem huzatnák.

Hát ugyan kérjük, mi történjék azonfelül? Vagy azt hiszi talán valaki, hogy a kerepesi-uti és a zalamegyei szccénakat jogállamban állandósítani lehet? Hiszen Istóczy maga, a ki jelenleg az izgatók és népbolondítók feje, ha mondjuk ő egykor megérné azt, hogy exczellenciás úr lenne belőle, akkor ő maga is kénytelen volna első sorban arra törekedni, hogy megakadályozzon minden olyan merényletet, mely az állampolgárok élete és vagyona ellen irányulna. Istóczy, a kinek jelenleg semmije sincsen, mint miniszter bizonyára félre tenne magának annyit, hogy ne legyen kénytelen a bársonyszékről való kipottyánása esetén ismét a népbolondítás keserves kenyérkeresetéhez folyamodnia. Egy ilyen előrelátó és óvatos lérfiu kétségtelenül arról is gondoskodnék, hogy zsebei ne legyenek a csöcselék támadásának kitéve, és így okvetetlenül üldöznék az antiszemita zshiványságot ép úgy, mint ma mindazok teszik, kiknek valami veszteni valójuk van.

Egyelőre azonban még álmodni sem lehet arról, hogy Istóczy kijózanodjék, és miután miniszter sohase lesz belőle, alig hisszük, hogy még valamikor ütni fog-e az az óra, a mely Istóczynak a rögeszméjétől való megszabadulását hozná.

Antiszemita párthivei közt azonban vannak többen, kikről majdnem határozottsággal lehet feltenni, hogy a legelső alkalmat meg fogják ragadni az Istóczy és Verhovay által kommandirozott bandának az elhagyására. Ismételjük, hogy vannak olyan antiszemita képviselők, kik megünván ezt a társaságot, külön pártot akarnak alakítani »Közgazdasági antiszemita párt« czímmel. Bennünket még e czímmel sem fognak megijeszteni, mert tudjuk, hogy ez is csak ürügy lesz, mely alatt a legigazibb nihilizmus rejtőzik. Ez ellen pedig hadd védekezzék az állam.

L . . . r.

Freppel püspök.

Párisból írják nekünk: Az a kamarai tárgyalás, a melyben Freppel párizsi püspök az elválási törvényt »szemitikusnak és csakis a zsidók befolyása és segítségével keresztül vitt«-nek mondotta, elég jellemző és valóban megérdemli, hogy az emlékezetes jelenetet sténografiai jegyzetek nyomán megörökítsük.

Freppel: Kire támaszkodtok ebben az antifrancia és antikatholikus hadjáratban? Nem akarok senkit sem sérteni, de végre is mindent meg kell nevezni saját nevével. Meg kell jelölnünk azokat a faktorokat, melyek e törvényjavaslat keresztülvitelénél legtöbb buzgalmat és erőt fejtettek ki és azokat, a kikre legjobban támaszkodtak. Mindez elemek egy csomó izraelitából kerültek. Az a mozgalom tehát, melynek célja a válási törvényjavaslat keresztülvitele vala, nem volt egyéb, mint semita mozgalom, egy mozgalom, mely kezdetét vette Crémieuxvel és Naquetval végződött. (Ah! felkiáltások a baloldalon) Így ment keresztül ez a törvény egy egész során a zsidó keznek. (Helyes! a baloldalon.) Más

Európa egyéb államaiban antiszemita mozgalmak vannak, melyeket, azt hiszem felesleges mondanom, hogy teljesen elítélek, de felemlitem azokat, hogy konstatálhassam, hogy nálunk Franciaországban pedig semitikus mozgalom van, mely a válási kérdés eldöntésénél győzött is. (Nevetés a baloldalon.)

Languinais: Teljesen igaz.

Freppel: És önök, uraim, e győzelmet szavazatukkal fogják megkoronázni . . .

Jules Roche: A katholicizmus semitikus vallás!

Freppel: Jól van, uraim! De én még annyi katholicus büszkeséggel rendelkezem, hogy a keresztény civilizációt izraeliták előtt védelmezem.

Louis Guillot: Az izraeliták a ti őseitek, ti csak az izraeliták utódai vagytok!

Freppel: És mely díj az, a mit kaptatok azért, hogy az izraeliták szövetségesei legyetek? (Közbekialtások: Berrière nem volt zsidó és mégis hiva az elválási törvénynek!)

Freppel: De azt hiszem, hogy a szokások, melyek a törvényeknél is erősebbek, e semitikus mozgalom ellen reagálni fognak,

Guillot: Még mindig?

Georg Périn: Vannak zsidók, kiket Rómában nagyon szeretnek látni, mikor pénzt hoznak.

Freppel: Nem hiszem; hogy akad Franciaországban egy Spurius Caroilius Ruga a család felbomlasztás utjának egyengetésére. Azon törvény által, melyet önök elfogadni akarnak, kimondjuk a harmadik köztársaság és a katholicus egyház közti elválást. Jól van, fogadjuk el a törvényjavaslatot; menjenek Izrael táborába és legyenek zsidók. (Nevetés a baloldalon.)

Mint már említettük, a kamara Freppel püspök lamentációja daczára elfogadta a törvényjavaslatot. Freppel, miután más indokot fel nem hozhatott, azt a fogást használta, melyet minden közönséges izgató használ, mikor a tömeget haranguirozni akarja. Hiszen ha csak egy kicsit igazságos és és tárgyilagos akart volna lenni akkor be kellett volna vallania, hogy a görög-keleti és protestans egyház sem ismeri a házasság felbonthatlanságát. Vagy I. Napoleon, aki szintén behozta az elválási törvényt, zsidók befolyása alatt állt? De hiába, úgy látszik, az antiszemiták mindenütt egyformák!

Bulgár levél.

Sophia, aug. 24.

A zsidók, vagy mint őket keleten nevezik: »Hewreik«, általán egész keleten külön kasztot képeznek. Ennek oka koránt sem bennök, hanem a viszonyokban keresendő. De hisz az idegeneket kivéve, kik ismét maguk képeznek egy külön társadalmi osztályt, nincs keleten faj- vagy vallásfelekezlet, mely a másiktól egészen külön ne vájon. A bulgár csak bulgárral, a görög csak göröggel, a török csak törökkel van társadalmi érintkezésben, mi természetesebb tehát, ha a kelet zsidói, kik még nyelvileg is különböznek egyéb honfitársaiktól, mert bár kivétel nélkül birják az illető állam nyelvét, maguk között csak azon a megromlott spanyol nyelven beszélnek, mondom, ki veheti nekik rossz néven, ha ők is összetartanak különvált érdekeik ápolására. Mindez azonban nem gátolja őket abban, hogy úgy üzleti, mint minden egyéb más ügyekben más vallású embertársaikkal a legszívélyesebben, hogy ne mondjam a legelőkekenyebben közlekedjenek.

E sorok írója azt az úgynevezett spanyol nyelvet nem birván, bulgáruul közlekedett például a bulgáriai zsidókkal, s mondhatom, bár nem vagyok e vallás követője, a legnagyobb előzékenységet tapasztaltam részükről.

Különös előszeretettel foglalkoznak a kereskedéssel és a pénzváltással, ez utóbbi igen elterjedt foglalkozás lévén keleten, mert nincs állam, melynek polgára ne volna itt, s így mi természetesebb, hogy a legkülönbözőbb nemű pénzjegyek czirkálnak, adatnak és vétetnek. Majd minden

nagyobb tizlet bejaratánál ül egy »szerafa«, így nevezik a pénzváltót, egy kis négyszegletes ládikán, de e kis ládikában egy-egy egész vagyon van. Arany, ezüst és papírpénz quantum satis.

De foglalkoznak a keleti zsidók iparüzéssel is. Nincs iparág, melyet ne művelnének, s a bevándorlott európai iparosoktól, a keleti minden idegent európainak nevez, csakhamar eltanulják ezek fortélyait, hogy ezt azután iparczikkeik tökéletesítésére fordítsák. Van azonban egy speciális foglalkozásuk, épen úgy mint nálunk a házalás: ez a csizmatisztítás. A szegényebb sorsú zsidók kelet minden városában előszeretettel üzik e foglalkozást, s némely helyen, mint ezt Sofiában tudom, kizárólagosan csakis zsidó kap e foglalkozásra engedélyt, viszont ők igen tisztességes adót, évenként körülbelül a mi pénzünk szerint 18 frtot tartoznak fejenként fizetni, ami az ottani viszonyokat tekintve, hol egy ezer—ezerkétszáz forintot jövedelmező ház után sem sokkal többet fizetnek, elég nagyinak mondható.

Épen úgy, mint nálunk a hordárok, úgy állanak a keleti városok utca sarkain a lusztradziák, vagyis csizmatisztítók. Ezek 20 paraért 4 krért kitisztítják csizmadat, 10 paraért pedig, ha csak cipőket hordasz. Elvégeznek azonkívül hordárteendőket is, noha a teherhordók, »hamal«-ok, a cigányok sorából verbuvaltatnak.

Sofiában laktamkor egy ilyen z dó fiú, ki csizmatisztító volt, végezte lakásomon a legszükségesebb teendőket. Hűségesen kisépért, elkészítette a mángolt, (ez egy nagy rézedény, melyben szénét tüzesítünk, s ez pótolja a kályhát) s elkészítette vagy elhozta, ha hazulról el nem meheték, a reggeli fekete kávé.

A legelső szombaton azonban mind e figyelem Salamon részéről — mert úgy hívták — elmaradt, ő azonban ünnepi ruhájában beállított jó reggelt kívánni. Én szokásaiakkal nem lévén ismerős, meginterpelláltam a mángol elmaradása okáért. Ez érdekelt legjobban, mert kutya hideg volt.

»Nem tudod, uram, mond a fiú, hogy ma szent szombat van?«

»Nos aztán«, de mi köze ennek a mángolhoz?«

»Hát csak annyi, hogy szombaton én nem rakok tüzet, ha nagyon fázol, rakd meg magad, majd hozok egy cigányt.«

»Hadd el Salamon — mondám neki — majd meg rakom én magam. Szombaton hát maradj te el. Majd kipótolod vasárnap a mulasztottakat.« Jó fiú volt az isten adta, s én meglehettem szombaton épen nélküle is. Ő azonban eljött mindig hűségesen szombaton is, de nem dolgozott. S így míg csak Sofiában laktam, Salamon volt famulusom. Nem volt rá semmi panaszom.

A fiú vagy 16 éves lehetett, ő ugyan magát már 18 évesnek állította. Egy szép este beállit hozzam, s egy kérést ad elő. Végre kisüti, hogy ma van az ő eljegyzési ünnepe, s tenném meg neki azt a barátságot, hogy mennek el atyja házához.

»Bolond vagy fiú, te és hazasodni. Mit fogsz te csinálni az asszonynyal?« kérdém tőle félig tréfásan. Ő azonban egész őszintén felelt:

»Még azt nem tudom, de majd megmondja az apám, hogy mit kell vele tennem. Aztán elég öreg vagyok; talán már neked is volt uram feleséged, hat te is megmondhatnád.«

»Na, azt már csak apádra bizom, édes Salamon, hanem az eljegyzésedre, oda elmegyek.«

És lőn, a miként beszélék Elmentem Salamon atyja házához. Hogy az úgynevezett zsidónegyedben laktak, azt mondanom sem kell. Csakhamar megismerkedtem famulusom hozzátartozóival, s mielőbb azon meggyőződésre jutottam, hogy Salamonék nem annyira szegény, mint szerény emberek. Ugy a lakás belseje, valamint a házbelleknek és a vendégeknek, meglehet talán, mert ünnepi alkalomra felöltött ruházatuk, s egyáltalán az itt tapasztalt csin és tisztaság előnyösen különbözött a bulgároknál megszokott legenyhébben hanyagságnak mondható ez iránybani viselkedéstől.

Amde mindez nem érdekelt annyira, mint az én Salamonom jövendőbeli felesége.

Megvallom őszintén, az a gondolat is gyötrött, hát ha Salamonnak, a ki isteni fogalmak szerint a féle házalulandó ifju, de az én nézetem szerint mégis csak nagyon fiatal volt, nyakába sóznak egy elvirult, nem akarom mondani egy elhervasztott szépséget? Mekkora volt

azonban bámulatom, midőn az én torzöbörz famulusom arajaként egy festői szépségű, legfőlebb 14 éves gyermekleányt mutattak be, arczán az ártatlanság glóriájával. Mintegy megbüvölt álltam e látomány előtt. Ebből a gyermekből asszony lesz már. Egy mentő gondolatom támadt. Talán csak az eljegyzést ünnepelek, s a lakodalommal évekig várnak? Kérdést intéztem ez iránt Salamon atyjához. Az esküvőt majd jövő hóban tartjuk meg, uram, s én hiszem, hogy akkor is vendégünk leszel. Megköszöntem szépen e meghívást, de lelkem nem talált megnyugvást a válaszban. És pedig nem volt okom a tünődésre; később hitelt érdemlő s a viszonyokkal teljesen ismerős egyének állítása s némileg saját tapasztalataim után is meggyőződtem, a keleti zsidó asszonyok az ártatlanság e glóriáját az egész életen át megőrzik, természetesen azt a glóriát, mely férjéhez hű, kötelességét teljesítő asszonyt és anyát oly méltán környezi dicsfényével.

E gondolatok közepette mindinkább a vendégség gyülekezését tapasztaltam. Csodálkoztam azon, a min talán önk is csodálkozni fognak, hogy az eljegyzési ünnepély mért a vőlegény atyja házában ünnepeltetett. Ez irányban tett kérdésemre azt a választ nyertem, hogy ez így szokás. No ha szokás, hát akkor az is jól van gondolám. A megkérési és odaadási procedurán már előzetesen átestek volt, s most, midőn a meghívottak már teljes számban összegyűltek volt, egy tisztos, galambösz hitrokonuk, ki az egyházközségnél is mint előjárósági tag foglalt helyet, egy áldás félet mondott, héber vagy angol nyelven, nem tudom. Hogy e féle lehetett, úgy a jelen voltak komoly és ünnepélyes magatartásából, mint az öreg úr kezeinek áldásra felemeléséből joggal véltem következtethetni.

Mikor az öreg úr elvégezte beszédét, az eljegyzettek előbb neki, azután szüleiknek, majd a házasság öregeinek kezet csókoltak, s bár a társaság minden tagja tudta, hogy idegen — s hitrokon nem vagyok, mi különöset sem találtak azon, hogy Salamon nekem, mint gazdájának, szintén kezet akart csókolni, mit azonban én, már a kézcsókolás iránti velem született ellenszenvnél fogva is, a leghatározottabban megakadályoztam, s meglegedtem azzal, hogy úgy Salamonnal, mint szép arájával őszinte jókívánatok kifejezése mellett melegen kezet szoríthaték.

Erre egy dusan terített asztalhoz ültünk; természetesen a férfiak feltett főveggel, s minekutána az estebédnek vége lett, felszedték az edényeket, s megkezdődött a zene és a táncz. Lassan, olyan ábrándosan jártak, mint mi járjuk a lassut, az andalgót. Vigság, öröm volt körülöttem, s én bár irigye nem tudok senkinek sem lenni, de dult kedélyhangulatommal nem találtam magamat bele illőnek a vidám társaságba, s ezért bármennyire is marasztottak, hogy legalább addig maradjak, míg az asszonyokat a fürdő házig elkisérik, a mi éjfélt után szokott megtörténni, — nem maradtam, hanem jókívánataim ismétlésével, melyek nem csak ajkamon, de szivemben is valának, eltávozáom.

□

HIREK.

— A vallásreformálási humbug. Consummatum est! Vége az apostoli dicsőségnek. Zajtalan kimult rövid garázdálkodás után. Csak egy nyondász siratja, más nincs, aki könnyeket hullatna. Mi készítjük ezennel a siriratot. Nem tudjuk, feltámad-e még valaha? Talán. Majd ha megint lesz valakinek az az ambíciója, hogy némely napilapban nevét, mint vallás reformator kinyomatva lássa. Mi megjósoltuk ezt a szomorú véget. Ha azok a szerencsétlen apostolok ránk hallgatnak vala, akkor ném váltak volna nevetségessé, hanem elfojtják reformatori dőreségeiket még a csirájában. Máskor praktikusabbak legyenek és hallgassanak az okosabb emberek szavára. Amen!

— A mormonok sectája ellen az »Egyesült Államok« kormányja erélyes intézkedéseket készül tenni, de a secta körántsem szándékozik egy könnyen engedni. A felekezet püspökei és egyéb kiváló tagjai most sűrűn tartanak titkos gyűléseket, melyekben arról tanácskoznak, hogy milyen magatartást kövessenek az új törvénynyel szemben. Azok, kiknek több nejük van, mindent elkövetnek, hogy a többnejűséget terjeszszék, így több büntársat nyerjenek és erélyesebb ellenállást szervezzenek. A titkos gyűlések után felkeresik az egyneji híveket és kérések,

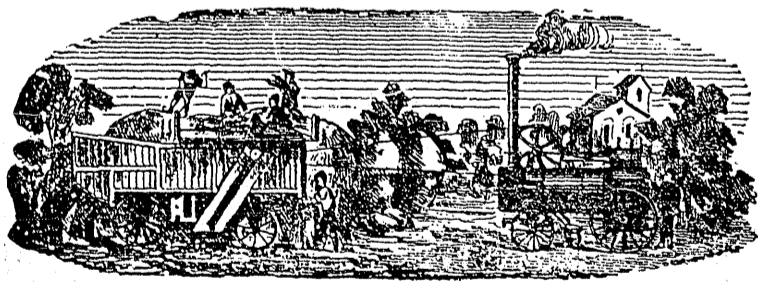
fenyegetések által igyekeznek őket rábírní, hogy vegyennek el még egy nőt, mert csak így bizonyíthatják be, hogy igazi hívei a felekezetnek. A hitszónoklatokban most jóformán csakis a többnejüségéről szólnak, erre buzdítják a híveket, de egyttal felkérík a nőket, hogy az új többnejüségí esetekről ne szóljanak, nehogy az Utahban lakó »pogányok« tudomást nyerjenek róluk. Az izgatásnak már volt is eredménye és sok nő kelt egybe utóbbi időben oly férfiuval, kinek már van egy vagy több felesége. De ma a leányokat igen nehezen lehet erre rábeszélni, olykor az »első feleség« is felháborodik, mikor férje második nőt akar elvenni. Gyakran a férfiaknak nincs elég vagyonuk arra, hogy második, harmadik nőt vegyennek el és ilyenkor megtörténik, hogy a szülők hozományt adnak leányaiknak, a mi a mormonok közt hallatlan dolog volt. Hogy e folytonos biztatás milyen hatást gyakorolt a felekezet tagjaira, fogalmat ad a következő eset: egy fiatal farmer, ki a nagy sós-tó melletti város közelében lakott s csak egy felesége volt, úgy érezte, hogy végórája közeleg. Papot hivatott és sajnálatát fejezte ki előtte, hogy meg kell halnia, mielőtt a többnejüek sorába beléphetett volna, mely lépéssel valódi kvalifikációt szerzett volna magának a paradicsomra. Kérte tehát a papot, szíveskedjék a szomszéd leányát, kit meg is nevezett, legalább »szellemileg egyesíteni« vele. Halála után ez ugyis máshoz mehet férjhez, de ő a születendő gyermekeket szellemileg saját gyermekeinek fogja tekinteni! A fanatikus ember órái meg voltak számlálva, a pap tehát rohant a szomszédba a »szellemi arához« s közölte vele a saját szerü ajánlatot. Ez szüleivel együtt beleegyezett a frigybe. Az esketés megtörtént a haldokló eddigi nejeének jelenlétében s pár órára rá a férj meghalt. Kisasszony-özvegye csakhamar máshoz ment nőül, de az új férjjel megegyezett, hogy a házasságukból születendő gyermekek tulajdonkép az elhalt férj szellemi magzatainak tekintessenek. — Nemrég egy már éltés püspök harmadik nőt vett el és ezt titokban akarta tartani. A hatóság azonban mégis megtudta a dolgot. Vizsgálóbíró elé idézték a nőt, de az inkább becsukatta magát, semhogy elárulta volna a férjét. — A mormon egyház elnöke azt állítja, hogy két két évvel ezelőtt revelációja volt és ennek értelmében az egyháztanács azon tagjai, akik nem akarnak többnejüséget folytatni, el fognak mozdíttatni. Meglehet, hogy ez szakadást fog előidézni a felekezetben és akkor a többnejüek, a kik különben a felekezet legvagyonosabb tagjai, magukra fognak maradni. Különben a republikánus párt talán azért hangoztatja most annyira, hogy a mormonok

ellen erélyesen kell fellépni, mert meg akarja nyerni a maga részére a mormonok ellenségeit. A demokrata párt, mely oda nyilatkozott, hogy tiszteletben fogja tartani Utah állam egyházi autonómiaját, nyilván a mormonok szavazataira szorult.

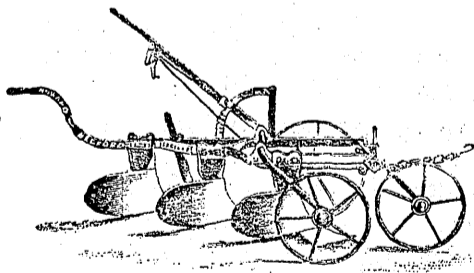
— Az »Egyetértés« e héten cikket irt »A lutheránusok és a nemzetiségek« czímmel, a melyben ugyancsak neki ment a magyar zsidóságnak, majdnem olyan hangon izgatva ellene, mint halálos ellensége: a »Függetleenség«. Azt állítja az említett cikk, hogy »a zsidók mindennel gondolnak inkább egyházaikban, csak a magyar nemzetiséggel nem.« Hogy ezt a frázist cikkiró kedves szomszédjától, a »Függetleenség«-től kölcsönözte, arra vall az a meggondolatlanság is, mely ezt a nagy mondást jellemzi. Ugy látszik, hogy a cikkiró hosszú álmódozás után, most ébredt fel egyszerre és hozzá fogott a cikkiráshoz, még mielőtt álmos szemét jól megdörzsölte volna, hogy tisztábban lásson. Mert ha nem aludt volna az »Egyetértés« cikkirója, akkor tudnia kellene, hogy az antiszemizmus egyik főpanasza, hogy a zsidók rohamosan magyárosodnak, és hogy ők a zsidók magyárosodása ellen ép oly elkeseredetten küzdenek, mint a zsidók egyéb polgári és politikai törekvései ellen. Ezek után csak sajnálhatjuk az »Egyetértést«, hogy nagy lap létére régi, elcsépelet rémhistoriákat melegít fel. Ilyenféle dolgok megállhatnak a »Függetleenség« vezércikk-rovatában, de az »Egyetértés«-től azt vártuk volna, hogy nem fog leírni olyant, a mi a tényleges viszonyoknak meg nem felel.

— »Az Anker« élet- és járadék biztosító társaságnál 1884. július hóban benyújtott összesen 912 bevallás 1,967.645 frt biztosítandó összeggel, és pedig: 535 bevallás 1,025.703 frttal halálesetre, és 377 bevallás 941.941 frttal életesetre. Kiállítva lón 474 kötvény 683.966 frttal halálesetre, és 345 kötvény 799.126 frttal életesetre; összesen tehát 819 kötvény 1,483.092 frttal. A havi bevétel volt 123.932 frt haláleseti díj- és 117.876 frt bevételekben, összesen: 241.809 frt. Halálesetekért kifizetett 74.004 frt. Ez évben benyújtott 4549 bevallás 10,639.747 frttal, és kiállítatott 4224 kötvény: 9,568.914 frttal, ugyan ezen időben bevételet 2.022.696 frt; — halálesetekért pedig kifizetett: 431.266 frt. A társaság működése kezdetétől fogva halálesetekért kifizetett 12,703.824 frt és az 1871—84-ik tulélesítársulás (Associatio) eredménye 27,023.505 frt volt. Vezetőgynökség: Budapest, Gizella-tér 6.

Löwinger Miksa

gazdasági
gépgyár
raktára.

Budapesten, gyapju- és hold-utcza sarkán,
(gr. Tisza-féle házban.)

Ajánlja dus választéku, *legújabb szerkezetü mindennemü gazdasági gépeit és eszközeit*; különlegességeket *malmok és hányagépekben* a legolcsóbb árak és legkedvezőbb fizetési feltételek mellett. A nagy uraságok, valamint a nagyérdemü érdekelt körök megszemeelés végett tisztelettel meghívatnak. — *Arjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.*
Megbízható ügynökök kerestetnek.